

เสียงหนักเบา กับ คำถามเกี่ยวกับคำ ในภาษาไทย*

นววรรณ พันธุมเมธา
ภาควิชาภาษาไทย สำนักศิลปกรรม
ราชบัณฑิตยสถาน

คำสำคัญ : เสียงหนักเบา, คำ

แต่เดิมมีผู้เห็นว่า การออกเสียงคำในภาษาไทยไม่มีเน้นเสียงหนักเบา ดังพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ระบุไว้ในคำนำว่า

การบอกเสียงอ่าน เนื่องจากการอ่านออกเสียงคำในภาษาไทยไม่มีเน้นเสียงหนักเบาเช่นภาษาอื่น ประกอบทั้งมีกฎเกณฑ์ในการอ่านแน่นอนอยู่แล้ว เช่น แม่กน น สะกด แม่กบ บ สะกด เป็นต้น จะมีคำที่อ่านออกเสียงแปลกจากกฎไปบ้างก็เฉพาะคำที่มาจากภาษาอื่น เช่น บาลี สันสกฤต และเขมร เป็นต้น...

ในระยะเวลาต่อมา ผู้สนใจศึกษาลักษณะภาษาไทยหลายคน เห็นว่าคำในภาษาไทยอาจมีเสียงหนักบ้างเบาบ้าง ไม่เท่ากัน เช่น ศาสตราจารย์ ดร.คุณบรรจบ พันธุมเมธา กล่าวไว้ในหัวข้อ การลงเสียงเน้น ในหนังสือ ลักษณะภาษาไทย หน้า ๕๑ ว่า

การลงเสียงเน้น ที่จริงลักษณะนี้ไม่มีกำหนดอยู่ในลักษณะภาษาไทย

หรือแม้ภาษาคำโดดอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่เวลาพูด เรารู้ว่า เราต้องลงเสียงเน้นให้ถูกที่ เสียงจึงจะฟังเป็นภาษาไทยอย่างที่เราคู่นกัน คนต่างประเทศหรือคนที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยภาคกลางเป็นประจำ ย่อมพูดแปลกออกไป สังเกตได้ง่ายประการหนึ่งก็คือ ลงเสียงเน้นผิดที่ ทั้งนี้เพราะไม่มีที่สังเกตชัดเจนอย่างเสียงสูงต่ำ คงจะเป็นเพราะเหตุที่การลงเสียงเน้นไม่ตายตัวเหมือนเสียงสูงต่ำ ถึงจะเน้นหนักเบาผิดหรือผิดที่ คนฟังก็ยังพอเข้าใจได้ เพราะความหมายไม่ได้ผิดไปมาก จึงไม่ได้มีการกำหนดเรื่องนี้ไว้เป็นลักษณะเด่นของภาษาด้วย...

ท่านให้ข้อสังเกตด้วยว่า คำแต่ละคำ ถ้ามีหลายพยางค์ เราจะลงเสียงเน้นที่พยางค์ท้ายเสมอ และบางคำอาจจะลงเสียงเน้นที่พยางค์อื่น ๆ ด้วย นอกจากนั้น การเน้นเสียงยังมีส่วนช่วยในการวินิจฉัยว่า คำใดเป็นคำซ้ำหรือไม่ใช่คำซ้ำ และคำใดเป็นคำประสม หรือไม่ใช่คำประสม คือ ถ้าเป็นคำซ้ำ เสียง

หนักเบาจะลงไม่เสมอกัน ส่วนมากลงเสียงเน้นที่คำท้าย ยกเว้นเมื่อต้องการเน้นเสียง จึงจะลงหนักที่คำต้นและเสียงคำต้นเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงตรี และถ้าเป็นคำประสม น้ำหนักเสียงก็จะลงที่คำท้ายเป็นส่วนมากเช่นกัน แต่ถ้าไม่ใช่คำซ้ำ และคำประสม เสียงมักจะลงหนักเสมอกัน

นอกจากหนังสือลักษณะภาษาไทย เรื่องเสียงหนักเบาในคำภาษาไทย ก็ปรากฏในหนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และบทความต่าง ๆ แสดงว่า ปัจจุบันความสนใจเรื่องเสียงหนักเบาในคำภาษาไทยมีเพิ่มขึ้นมาก

มีคำถามว่าคนไทยนิยมออกเสียงคำหลายพยางค์เป็นจังหวะหนักเบาอย่างไร คำถามนี้อาจเกี่ยวข้องกับคำถามที่เกี่ยวกับคำในภาษาไทยบางคำถาม ต่อไปนี้

๑. เหตุใดเกิดเสียงกร่อนที่พยางค์ต้นของคำประสมบางคำ

* บรรยายในการประชุมสำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๘

ในภาษาไทยมีคำบางคำที่พยางค์ต้นเป็น มะ ตะ สะ เช่น มะม่วง ตะวัน สะตือ คำเหล่านี้มีผู้สันนิษฐานว่าเดิมเป็นคำประสมแล้วเกิดการกร่อนเสียงที่พยางค์ต้น

มะ ในชื่อผลไม้บางชนิด เช่น มะม่วง มะขาม กร่อนจากคำ หมากมะ ในคำบอกการนับวัน บางคำ เช่น มะรีน มะเรื่อง กร่อนจากคำ เมื่อ

ตะ ในชื่อต้นไม้บางชนิด เช่น ตะขบ ตะคร้อ กร่อนจากคำ ต้น ตะ ในชื่อสัตว์บางชนิด เช่น ตะเข็บ ตะขาบ กร่อนจากคำ ตัว และ ตะ ในคำเรียกสิ่งที่มีลักษณะคล้ายตา ได้แก่ ตะวัน ตะปู กร่อนจากคำ ตาวัน ตาปู

สะ ในคำเรียกสิ่งที่มีลักษณะยาว ได้แก่ สะตือ กร่อนจากคำ สาย

ข้อสันนิษฐานดังกล่าว จะยอมรับกันทั่วไป แต่ก็มีคำถามต่อไปว่า เหตุใดจึงเกิดเสียงกร่อนที่พยางค์ต้นของคำประสม

สาเหตุของการกร่อนเสียงเกี่ยวข้องกับ การเน้น ศาสตราจารย์ ดร.คุณบรรจบ พันธุเมธา เคยตั้งข้อสังเกตไว้ในหนังสือลักษณะภาษาไทย หน้า ๑๒๗ ดังนี้

การที่เกิดการกร่อนเสียงดังกล่าวข้างต้น คงเป็นเพราะคำที่มาด้วยกัน ๒ พยางค์หรือมากกว่านั้น เรามักออกเสียงพยางค์ท้ายหนัก พยางค์หน้าเบา เพราะเสียงไม่ได้เน้นที่นั่น พยางค์ที่ไม่ได้เน้นเสียงอาจจะสั้นลงด้วย เบาลงด้วย ไม่ซำก็ได้ยินเพียงบางส่วน...

คุณบรรจบเห็นว่า เสียงกร่อนกับ

การเน้นเกี่ยวข้งกัน เสียงกร่อนที่พยางค์ต้น เพราะเป็นพยางค์ที่ไม่ได้เน้น กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า เกิดเสียงกร่อนที่พยางค์ต้นของคำประสม ๒ พยางค์ เพราะคนไทยนิยมออกเสียงคำ ๒ พยางค์เป็นเสียงเบา-หนัก

๒. เหตุใดจึงนิยมใช้คำอักษาสในคำประพันธ์

ในภาษาไทยมีคำ ๒ พยางค์จำนวนหนึ่ง พยางค์หน้ากับพยางค์หลังมีพยัญชนะต้นซ้ำกันทั้งหมดหรือบางส่วน และพยางค์หน้ามีเสียงสระเป็น อะ เช่น ระริก ยะแยม คะครั้น คำลักษณะเช่นนี้มีใช้มากในคำประพันธ์ เช่น ร่ายในหนังสือลิลิตตะเลงพ่าย หน้า ๑๒๗ ต่อไปนี้

สองฝ่ายยรรยีนยุทธ
เอออกอิ่งโให้เอาไชย
แผลงปืนพิศมยยุ่ง
ขว้างหอกซรัดคไชว่
เงือดาบพันฉฉาด

อูดอิ่งโให้เอาฤษ
สาดปิ่นไปยแยง
พุงหอกใหญ่คคว้าง
ไล่คคลูกนุกบัน
ง่าง้าวฟาดฉฉับ

ตัวอย่างเช่น ยแยง ยุ่ง คคว้าง คไชว่ คคลูก ฉฉาด ฉฉับนี้ มักเรียกกันว่าคำอักษาส มีข้อถกเถียงว่า คำอักษาสมีที่มาอย่างไร

ข้อสันนิษฐานข้อที่ ๑ คือ ไทยยืมมาจากภาษาบาลีสันสกฤต ในไวยากรณ์ บาลีสันสกฤตมีการเพิ่มหรือซ้อนอักษรที่เหมือนกันข้างหน้าศัพท์ บาลี เรียกว่า อักษาส สันสกฤต เรียกว่า อักษาส เช่น คำบาลี ทาติ ซ้อนอักษรเป็น ทาทาติ ไทยก็ซ้อนอักษรบ้าง เช่น วาบ ซ้อนอักษร

เป็น วะวาบ ยีม ซ้อนอักษรเป็น ยะยีม **ข้อสันนิษฐานข้อที่ ๒** คือ ไทยไม่ได้ยืมวิธีอักษาสจากภาษาบาลีสันสกฤตโดยตรง แต่ยืมผ่านเขมร ศาสตราจารย์ฉำ ทองคำวรรณ เคยเขียนถึงคำอักษาส ในหนังสือ **หลักภาษาเขมร** หน้า ๖๙ ดังนี้

คำว่า “อักษาส” คือ คำซ้ำ ในไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต หมายถึง การซ้อนหรือซ้ำอักษรลงหน้าศัพท์ เช่น ชวาล = เรื่อง เมื่อใช้อักษาสเป็น

ชชวาล แปลว่า รุ่งเรือง เป็นต้น เขมรได้นำเอาตัวอย่างอักษาสนี้ มาใช้ประกอบกับคำพื้นเมือง เพื่อเน้นข้อความให้ชัดเจนหรือให้มีน้ำหนักแรงขึ้น และมีวิธีใช้ต่างกัน...

ไทยอาจเห็นตัวอย่างการอักษาสในภาษาเขมร และนำมาใช้ซ้อนอักษรในภาษาไทยก็ได้

ข้อสันนิษฐานข้อที่ ๓ คือ การซ้ำพยัญชนะต้นในคำอย่างเช่น ยะยิบ วะวับ เป็นกลไกการซ้ำคำที่เรียกว่า

ซ้ำบางส่วน (partial reduplication) ดั่งตัวอย่างที่ศาสตราจารย์ ดร.อุดม หมายและกลไกในการซ้ำคำ (reduplication)” เช่น
 การซ้ำบางส่วนปรากฏในภาษาต่าง ๆ วโรตรมส์ลิขิตดิษฐ์ ให้ไว้ในเรื่อง “ความ

ภาษาตากาลอก	sulat	เขียน	susulat	จะเขียน
ภาษาวาโซ	gusu	ควาย	gususu	ควายหลายตัว
(ภาษาอินเดียนแดงเผ่าหนึ่งพูดในมลรัฐนิวเวาดา)				
ภาษาตาเกลมา	himid	พูด	himimid	เคยพูดกับ
(ภาษาอินเดียนแดงเผ่าหนึ่งพูดในมลรัฐออริกอน)				
ภาษาคลามัท	sdo-tga	ข้างถนน	sdo-tda-tga	ข้างถนนนั้นแหละ
(ภาษาอินเดียนแดงเผ่าหนึ่งพูดกันในตอนใต้ของมลรัฐออริกอน)				

อาจเป็นไปได้ว่า ไทยคิดวิธีซ้ำ บางส่วนของคำขึ้นเอง เพียงแต่เพื่อป้องกันกับวิธีอักษาสในภาษาบาลี สันสกฤตเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะไทยจะยืมวิธี อักษามาใช้หรือไทยคิดขึ้นเอง ก็มี คำถามได้ว่าเหตุใดไทยจึงยืมมาใช้หรือ คิดขึ้น และเหตุใดจึงนิยมใช้ในคำ ประพันธ์ คำอักษาสไม่ได้เปลี่ยนความ หมาย เปลี่ยนแต่จำนวนพยางค์ การ ใช้คำอักษาสน่าจะมุ่งที่ความไพเราะ สาเหตุที่ฟังไพเราะ น่าจะเป็นเพราะมี สัมผัสอักษรและเป็นคำ ๒ พยางค์ที่มี เสียงเบา-หนัก ถูกหูคนไทย

๓. เหตุใดการแผลง อะ เป็น อา ทำให้คำฟังเพราะหู

ในหนังสือหลักภาษาไทย

ของพระวรวงศ์วิสิฐ หน้า ๖๓ กล่าวถึง สระ อะ ที่แผลงเป็นสระต่าง ๆ ไว้ ความ ตอนหนึ่งว่า ดังนี้

สระ อะ แผลงเป็น อา, อิ, อุ, เออะ, โอะ, ได้ ตัวอย่างที่ใช้ในภาษาไทย
 อะ เป็น อา เช่น พน เป็น พนา, พฤษ เป็น พฤษา, กาย เป็น กายา, เดช เป็น เดชา, โศก เป็น โศกา ฯลฯ
 เรื่อง อะ เป็น อา นี้ ด้วยเหตุที่ ภาษาไทยเราไม่ใคร่มีคำออกเสียงข้าง ท้ายเป็น อะ เราฟังไม่เพราะ ในการ แต่งคำประพันธ์ก็หาคำสัมผัสกันยาก เพราะเรามีคำเช่นนั้นน้อย เราจึงลาก เสียงสั้นให้เป็นเสียงยาวข้างท้าย วิธึ อะ เป็น อา ในภาษาเดิมเขาก็มี เช่น มคช เป็น เมือง, มาช เป็น คน, นคร เป็น เมือง แต่นคร เป็น คน หรืออีกอย่าง หนึ่ง เสียง อะ ข้างท้ายบอกว่าเป็น

เอกพจน์ เช่น ชน เมื่อจะให้หมายความว่า คนมาก ก็เป็น ชนา แต่ในภาษาเรา ที่เปลี่ยน อะ เป็น อา ไม่ได้ถือเกณฑ์ เช่นนั้น เราถือเอาการฟังเสียงเพราะหู เป็นสำคัญ

พระวรวงศ์วิสิฐถือว่าสาเหตุที่มี การแผลงสระ อะ เป็น อา ก็คือความ ไพเราะของเสียง คำออกเสียงข้างท้าย เป็น อะ เราฟังไม่เพราะ จึงลากเสียงสั้น ให้เป็นเสียงยาว เปลี่ยน อะ เป็น อา ด้วย “ถือเอาการฟังเสียงเพราะหูเป็นสำคัญ”

อันที่จริง มิใช่เฉพาะเสียงสระ อะ ที่เปลี่ยนเสียงเป็นสระยาวท้ายพยางค์ สระสั้นอื่นๆ อย่าง อิ และ อุ ก็มีการ ออกเสียงให้ยาวขึ้นในพยางค์ท้ายเช่น กัน ดังนี้

อิ เป็น อี เช่น	กวิ-กวี	วิธึ-วิธึ	วติ-วตี	วาริ-วารี	มณิ-มณี
	ทุวิ-ทวี				
อุ เป็น อู เช่น	เรณู-เรณู	ริปู-ริปู	ธนู-ธนู	อณู-อณู	ศตรู-ศตรู

ในกรณีที่ไทยลดพยางค์คำบาลีสันสกฤตลงโดยทำให้พยัญชนะต้นของพยางค์ท้ายกลายเป็นตัวการันต์ ไทยก็มักยัดเสียงสระในพยางค์ที่กลายเป็นพยางค์ท้าย ให้กลายเป็นสระยาว ดังตัวอย่าง สระ อี ที่ยัดเสียงเป็น อี หน้า ย การันต์ ในคำต่อไปนี้

โลกีย-โลกีย์   เจตีย-เจตีย์
อินทริย-อินทริย์   สุริย-สุริย์

นอกจากจะออกเสียงให้เป็นสระยาวแล้ว ในบางกรณียังออกเสียงเป็นสระประสม ซึ่งความยาวของเสียงย่อมมากกว่าสระเดี่ยว ดังนี้

อี เป็น เอีย เช่น วชิร-วิเชียร สุทฺธิร-เสถียร พาหฺร-พาเหียร
มนุหฺร-มนเทียร

การเปลี่ยนแปลงเสียงอีกกรณีหนึ่ง คือการออกเสียงรวมพยางค์ ทำให้พยัญชนะต้นของพยางค์ท้ายเป็นตัวสะกด เช่น

โลกนฺติ - โลกนฺติ (โลก กะ นิด)
สมร - สมร (สะ หมอน)
สมย - สมัย (สะ หมัย)
วิมล - วิมล (วิ มน)

พยัญชนะบางตัว เช่น ว ไซ้เป็นตัวสะกดไม่ได้เมื่ออยู่ท้ายสระบางเสียง ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะเสียก่อน เช่น

เคารว - เคารพ   อรุณว - อรรณพ
มาณว - มาณพ   อาชีว - อาชีพ

เมื่อทำให้พยางค์ท้ายมีตัวสะกดออกเสียงหนักได้อยู่แล้ว ถ้าสระพยางค์ท้ายเป็นสระยาว ไทยมักทำให้เสียงสระสั้นลงหรือแปลงเป็นสระใกล้เคียงที่มีเสียงสั้น ดังนี้

อี เป็น อิ เช่น วิปริต - วิปริต   อุณฺหิส - อุนฺหิส
อี เป็น อี เช่น ปจฺจนิก - ปัจจนิก
อุ เป็น อุ เช่น สฏฺถ - สตุล

แต่ถ้าพยางค์ต้นเป็นสระยาว หรือมีตัวสะกด ซึ่งปรกติจะต้องออกเสียงหนัก ไทยก็อาจยัดสระพยางค์ท้าย ทำให้เสียงพยางค์ท้ายได้หนักกว่าพยางค์ต้น ดังนี้

อะ เป็น อา เช่น สามรฺถย - สามารถ
อุ เป็น อู เช่น ไวกุณฺฐ - ไวกุณฐ์

จะเห็นได้ว่า มีวิธีการหลากหลายที่จะทำให้พยางค์ท้ายของคำออกเสียงหนักกว่าพยางค์ต้นหรือพยางค์ต้น ๆ ไม่ว่าจะการทำให้สระพยางค์ท้ายมีเสียงยาว หรือการทำให้พยางค์ท้ายมีตัว

สะกดล้วนทำให้พยางค์ท้ายมีเสียงหนักยิ่งขึ้นทั้งสิ้น การเปลี่ยนเสียงสระ อะ ท้ายพยางค์เป็น อา เป็นเพียงหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเสียงเหล่านี้ เหตุที่การแผลง อะ เป็น อา ทำให้คำ

ฟังเพราะหู น่าจะเป็นเพราะคนไทยนิยมออกเสียงหนักพยางค์ท้าย การแผลง อะ ในคำบาลีสันสกฤตให้เป็น อา ช่วยให้เสียงคำเหล่านี้ได้สะดวกและถูกหูคนไทย

๔. เหตุใดมีลูกผสมคำบาลี สันสกฤต

ศาสตราจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ กล่าวถึง คำบางคำที่ใช้กันอยู่ในภาษาไทย เช่นคำ ปกติ และสฤป ว่าเป็นลูกผสมคำบาลีสันสกฤต และคำลูกผสมเหล่านี้แสดงภูมิปัญญาของคนไทย คำกล่าวของท่านปรากฏในคำบรรยายเรื่อง “ภาษาไทย วัฒนธรรมไทย” ต่อไปนี้

...บางคนคิดว่า ปกติ คงจะเป็นภาษาสันสกฤต เพราะบาลี เขาใช้ปกติ ไม่มีตัว ร กล้า ก็นี้กันว่า ถ้ามี ร กล้า มักจะเป็นสันสกฤต ก็เลยคิดว่า ปกติ เป็นคำสันสกฤต ความจริงไม่ใช่ทั้งบาลี

และสันสกฤต นี่เป็นฝีมือของบรรพบุรุษของเราที่มีภูมิปัญญาสูง เพราะว่า สันสกฤตไม่ใช่ ปกติ และไม่ใช่ ปกติ สันสกฤตเขาเป็น ปฤกฤตติ ฉะนั้น ถ้าเราพูดว่า ตามประกฤติ ผมว่าฟังไม่ไหว ก็เลยเอาตัว ปฺร ของ ปฤกฤตติ มาแทนตัว ป ของบาลี คำบาลีว่า ปกติ เสียงกระด้างเราชอบเสียงอ่อน ๆ ก็เลยเขียนเป็น ปกติ คำนี้จึงไม่ใช่บาลีหรือสันสกฤต แต่เป็นลูกผสม หรืออย่างเวลาเราไปเวียนเทียน เวลาพระท่านบอกนำ มีคำว่า พระสฤปเจดีย์ เมื่อเขาถามว่า สฤป เป็นภาษาอะไร คนที่เขารู้บาลี แต่เขาไม่รู้สันสกฤต เขาก็มักจะว่าคงจะเป็นสันสกฤต เพราะบาลี สฤป เจย ๆ แต่

ความจริงสันสกฤตก็ไม่ใช่ สันสกฤตคือ สฤป ถ้าเราใช้ภาษาไทยว่า พระฤป ก็ฟังพิลึก พระสฤป ยิ่งไม่ได้เรื่องใหญ่ เราก็เอา ส จาก สฤป มาเติมที่ ฤป เป็น สฤป ดังนั้น พระสฤป จึงไม่ใช่บาลี ไม่ใช่สันสกฤต นี่ได้รับภูมิปัญญาของคนไทย บรรพบุรุษของเรา

น่าจะคิดว่า เหตุใดจึงมีลูกผสมคำบาลีสันสกฤต และลูกผสมแสดงภูมิปัญญาของคนไทยอย่างไร

หากเราสำรวจคำยืมในภาษาไทย จะพบว่า บางกรณีไทยยืมจากทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น

ภาษาสันสกฤต	ภาษาบาลี	ภาษาไทย
อคฺนึ	อคฺติ	อัคนี อัคคี
รศฺมิ	รศฺมิ, รัสสิ	รัศมี รั้งสี

บางกรณีไทยยืมจากภาษาบาลี คำยืมจากภาษาสันสกฤตมีใช้น้อยหรือไม่ใช้เลย เช่น

ภาษาสันสกฤต	ภาษาบาลี	ภาษาไทย
ปฺรคฺยณึก	ปจฺจนึก	ปัจจนึก
เอาทฺฐคฺย	อุทฺฐจฺจ	อุฐัจ
สากฺษึนุ	สกฺษึ	สัก্ষี
อุษฺณึษ	อุณฺหึส	อุณหิส

บางกรณีไทยยืมจากภาษาสันสกฤต คำยืมจากภาษาบาลีมีใช้น้อยหรือไม่ใช้เลย เช่น

ภาษาสันสกฤต	ภาษาบาลี	ภาษาไทย
สฺตมฺภ, สฺตมฺพ	ถมฺภ	สดมภ์
อุทฺยาน	อุยฺยาน	อุทยาน
มธฺยสฺถ	มชฺฌตฺต	มัธยม
วิสฺมย	วิมฺหย	พิสมัย
อาชฺยาน	อกฺชาน	อาชยาน

และก็มีบางกรณีไทยยืมทั้งคำบาลีและสันสกฤตผสมกัน เช่น

ภาษาสันสกฤต	ภาษาบาลี	ภาษาไทย
สตูป	ฐูป	สตูป
ปรุกฤติ	ปกติ	ปรกติ
ปรตยฤษ	ปรจฤษ	ประจักษ์
ปารุศ	ปัสส	ปรีศร์

เมื่อพิจารณาคำที่นำมาเป็นตัวอย่างแล้ว จะเห็นได้ว่า ไทยเลือกยืมคำบาลีสันสกฤตที่นำมาปรับเสียงให้มีเสียงเบาหนักถูกหูคนไทยได้ อาจจะยืมจากภาษาใดภาษาหนึ่ง หรือยืมจากทั้ง ๒ ภาษา ในกรณีที่ยืมจากทั้ง ๒ ภาษา อาจออกเสียงต่างกันเป็น ๒ คำ หรือออกเสียงผสมกันเป็นคำเดียว กลายเป็นคำลูกผสมบาลีสันสกฤต

อนึ่ง คำลูกผสมจะมีกำเนิดในไทยเองหรือไม่ยังไม่ทราบแน่ ภาษาเขมรมีคำ สตูป (สะโถบ) ปรจฤษ (ปรอจ๊ก) และ ปรุกรตี (ปรุรอกถูอเตย) ซึ่งก็เทียบ

ได้กับคำ สตูป ประจักษ์ และปรกติ ในภาษาไทยตามลำดับ ยังไม่อาจหาหลักฐานที่ยืนยันได้แน่ชัดว่า ไทยยืมคำลูกผสมเหล่านี้จากเขมร หรือว่าเขมรยืมจากไทย ถ้าไทยคิดสร้างคำลูกผสมขึ้นเอง และเขมรยืมไทยไป เราก็น่าจะถือว่า คำลูกผสมแสดงภูมิปัญญาของคนไทย ที่สามารถปรับเปลี่ยนคำภาษาต่างประเทศให้มีเสียงถูกหูถูกใจคนไทย ทั้งยังเป็นแบบอย่างให้คนชาติอื่นนำไปใช้ด้วย

๕. เหตุใดมีความลึกลับในการ

เติมหรือตัดตัวสะกดในคำยืมบาลีสันสกฤต

คำยืมบาลีสันสกฤตนั้น บางคำไทยเติมเสียงตัวสะกดให้พยางค์ที่ไม่มีตัวสะกด บางคำไทยตัดตัวสะกดออกจากพยางค์ที่มีตัวสะกดอยู่แล้ว การเติมหรือตัดตัวสะกดก็ไม่แน่นอน ส่วนใหญ่จะเติมเสียงตัวสะกดให้พยางค์ก่อนสุดท้าย แต่บางคำก็เติมเสียงตัวสะกดให้พยางค์อื่น ๆ เช่น พยางค์ต้นหรือพยางค์กลาง ๆ การตัดตัวสะกดก็มีต่าง ๆ มีทั้งตัดตัวสะกดของพยางค์ต้นและตัดตัวสะกดของพยางค์กลาง ๆ

ตัวอย่างคำยืมบาลีสันสกฤตที่ไทยเติมเสียงตัวสะกดให้พยางค์ก่อนสุดท้าย

ภาษาบาลีสันสกฤต	ภาษาไทย
ปรมาท (ส.)	ประมาท
ปรมุข (ส.)	ประมุข
ปรสูติ (ส.)	ประสูติ
ปุโรหิต (ป.,ส.)	ปุโรหิต
วีรติ (ป.,ส.)	วีรติ

ตัวอย่างคำยืมบาลีสันสกฤตที่ไทยเติมเสียงตัวสะกดให้พยางค์ต้น

ภาษาบาลีสันสกฤต	ภาษาไทย
รมณีย (ป.,ส.)	รมณีย์
รชนี (ป.,ส.)	รัชนี
สุจิริต (ป.)	สุจิริต (สุดจะหริด)
กทลี (ป.,ส.)	กัทลี
อุปสรรค (ส.)	อุปสรรค (อุบปะสัค)

ตัวอย่างคำยืมบาลีสันสกฤตที่ไทยเติมเสียงตัวสะกดให้พยางค์กลาง ๆ

ภาษาบาลีสันสกฤต	ภาษาไทย
ปุโรชชน (ส.)	ปุระโยชน์
วยากรณ (ป.,ส.)	พยากรณ์
อาภรณ (ป.,ส.)	อาภรณ์
วิจารณ, วิจารณา (ป.), วิจารณา (ส.)	วิจารณ์

ตัวอย่างคำยืมบาลีสันสกฤตที่ไทยตัดตัวสะกดพยางค์ต้น

ภาษาบาลีสันสกฤต	ภาษาไทย
อุตุตม (ป.,ส.)	อุตม
อุทุเทศ (ป.), อุทุเทศ (ส.)	อุเทศ
อุทุจจ (ป.)	อุจจ
อุปปล (ป.), อุตุปล (ส.)	อุบล
สพปาย (ป.)	สบาย

ตัวอย่างคำยืมบาลีสันสกฤตที่ไทยตัดตัวสะกดพยางค์กลาง ๆ

ภาษาบาลีสันสกฤต	ภาษาไทย
ปจจุปปุหน (ป.)	ปัจจุบัน
ปจจตุถรณ (ป.)	บรรจถรณ์
อุปตุตมภ (ป.)	อุปถัมภ์
นภสตุล (ส.)	นภตล
วิปุลลาส (ป.)	วิปลาส

ความลักลั่นในการเติมและตัดตัวสะกดเช่นนี้ ทำให้ดูเหมือนว่า ไทยปรับเปลี่ยนเสียงคำยืมบาลีสันสกฤตตามชอบใจ แต่ถ้าพิจารณาให้ดี จะเห็นว่าผลของการเติมตัวสะกดจะทำให้พยางค์ออกเสียงหนัก ส่วนผลของการตัดตัวสะกดจะทำให้พยางค์ออกเสียงเบา พยางค์ที่ถูกเติมตัวสะกดมักเป็นพยางค์ที่จะกลายเป็นพยางค์ท้ายของคำ หรือเป็นพยางค์ต้นของคำ ๓ พยางค์ ส่วน

พยางค์ที่ถูกตัดตัวสะกดมักเป็นพยางค์ต้นของคำ ๒ พยางค์หรือพยางค์กลางของคำ ๓ พยางค์

เหตุที่มีความลักลั่นในการเติมหรือตัดตัวสะกดในคำยืมบาลีสันสกฤต น่าจะเป็นเพราะคนไทยไม่ชอบออกเสียงหนักหรือเบาติดต่อกันหลาย ๆ พยางค์ จึงปรับโครงสร้างพยางค์ของคำยืมบาลีสันสกฤตให้ออกเสียงหนักบ้างเบาบ้างสลับกันไป

๖. คำจำนวนมากในเรื่องพระมะเหลเถไถมีลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด

บทละครเรื่องหนึ่งซึ่งคนไทยรู้จักกันดีคือ **บทละครเรื่อง พระมะเหลเถไถ** ของคุณสุวรรณ ในบทละครเรื่องนี้มีคำที่เรารู้ความหมายบ้าง ไม่รู้ความหมายบ้างปะปนกันไป ดังจะคัดตอนต้นเรื่องมา ต่อไปนี้

เมื่อนั้น
สถิตยั้งแท่นทองกะโปลา
วันหนึ่งพระจึงมะหลิกติก
แล้วจะไปเที่ยวชมมะลมเต
ตรีแล้วพระมะเหลจึงเป้ปะ
จรจรลันตัตตพลัดพลู

พระมะเหลเถไถมะไหลเถ
ศุขปาลากะเปเล
มะเหลไถไพรพริกมะริกเข
มะโลโตโปเปมะลูตุ
มะเลไตโคลคละมะหรุจู้
ไปสู่ปราสาทท้าวโปลา

น่าสังเกตว่า คำที่เราไม่รู้ความหมาย ส่วนใหญ่เป็นคำ ๓ พยางค์ พยางค์ต้น เป็นพยางค์ ลหุ มีสระเป็นอะ ออกเสียงเบา อีก ๒ พยางค์เป็นพยางค์ ครุ ออกเสียงหนัก

คำถามคือ เหตุใดคุณสุวรรณจึงเพิ่มคำที่มีลักษณะเช่นนี้ในบทกลอนจนทำให้บทละครเรื่อง พระมะเหลเถไถมีคำ ๓ พยางค์จำนวนมาก

อาจมีผู้ตอบว่า เหตุผลอยู่ที่จังหวะ

กลอน ถ้าแบ่งคำในกลอนแต่ละวรรคเป็น ๓ ช่วง ช่วงแรก ๓ คำ ช่วงกลาง ๒ หรือ ๓ คำ และช่วงหลัง ๓ คำ คำ ๓ พยางค์อยู่ได้ทั้งต้นวรรคและท้ายวรรค จึงเป็นธรรมชาติอยู่เองที่มีคำ ๓ พยางค์ในบทกลอนได้มาก

อย่างไรก็ตาม แม้จะตอบได้ว่า คำ ๓ พยางค์ น่าจะมีได้มากในบทกลอน ก็ยังมีประเด็นที่น่าสงสัยควรจะตอบให้ได้ว่า เหตุใดคำ ๓ พยางค์ที่

คุณสุวรรณคิดขึ้นจึงออกเสียงเบาที่พยางค์ต้น

ข้อสันนิษฐานประการหนึ่งก็คือ คำ ๓ พยางค์ที่พยางค์ต้นออกเสียงเบาเป็นคำที่ถูกหูคนไทย

คำบางคำมีพยางค์เดียวหรือ ๒ พยางค์ คนไทยเราก็กเพิ่มเป็น ๓ พยางค์ช่วยเน้นความรู้สึกของผู้พูด หรือบางกรณีความหมายอาจเปลี่ยนไปบ้าง เช่น

แจ้	แจ้แหว กะแจ้แหว
จิว	กะจิวหลิว
จ้อย	กะจ้อยร่อย
จิต	กะจิตริด
เท่	กะเท่เร่
เปี้ยก	กะเปี้ยกเรี้ยก
ปึก	ตะลุกปึก
ซัด	มลัดซัด
แฉะ	มแหละแฉะ
ป้อ	กะป้อหลอ
ทะมีน	ทะมีนทิน
กระปุก	กระปุกหลุก กระปุกลุก
กระต้าง	กระตางลาง
กระเปาะ	กระเปาะเหลาะ

คำบางคำมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นคำต่างประเทศ คนไทยยืมมาแล้วออกเสียงให้มี ๓ พยางค์ พยางค์ต้นออกเสียงเบา เช่น

อังกฤษ	telegraph	ไทย	ตะแล็บแก๊บ
เขมร	ทุรลิ่งทิ่ง (ตุรวลิ่งติ่ง)	ไทย	ตะลิ่งปลิง
เขมร	สีมิ่ง (ซีมิ่ง)	ไทย	ถมิ่งทิ่ง
เขมร	ทุรแม (ตุรวแม)	ไทย	ตะแหมะแขะ
เขมร	ตุรแพงแกง (ตุรอลแกง)	ไทย	ตะแลงแกง
เขมร	จาปุก (จาปก)	ไทย	จุมปึก, กะจุมปึก
สันสกฤต	กจจปี	ไทย	กระจับปี
มลายู	การัง	ไทย	ปะการัง
มลายู	กูรีบัน	ไทย	กูเรบัน
มลายู	มาฮาเดวี	ไทย	มะเดหวี

นอกจากนี้ ยังมีคำอีกไม่น้อยที่ยังไม่ทราบที่มา ไทยอาจสร้างขึ้นเองก็ได้ ให้คำเหล่านี้มี ๓ พยางค์ และพยางค์ต้นออกเสียงเบา เช่น กะทกรก กะตีกกริก ตะเหลนเป็น กะทันหัน อลิ่งจิ่ง อล่องจ่อง

คำต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมดนี้ น่าจะแสดงได้ว่า คนไทยชอบเสียง

ของคำที่มี ๓ พยางค์ มีจังหวะ เบาหนัก หนัก คุณสุวรรณก็คงเหมือนคนไทยทั่วไป เมื่อสร้างคำใหม่ก็สร้างคำที่มีเสียงถูกหูถูกใจของตน

๗. เหตุใดมีความลักลั่นในการออกเสียงคำ

ก. การออกเสียงตัวสะกด

อัคคี	ออกเสียง	อัค-คี
วัตตุ	”	วัต-ตุ
มัลละ	”	มัน-ละ

แต่ถ้าตัวสะกดหรือตัวตามตัวใดตัวหนึ่งเป็นเศษวรรค หรือเป็นเศษวรรคด้วยกัน แต่มีรูปต่างกัน ให้ออกเสียงตัวสะกดด้วยเป็นเสียงเบา เช่น

ศากยะ	ออกเสียง	ศาก-กะ-ยะ
จัตวา	”	จัต-ตะ-วา
พัสดุ	”	พัต-สะ-ตุ
วิษณุ	”	วิด-สะ-ณุ
อัศวะ	”	อัต-สะ-วะ

อย่างไรก็ตาม มีคำยกเว้นที่อ่านผิดกฎ เช่น

อัคนี	ออกเสียง	อัค-คะ-นี	ไม่ใช่	อัค-นี
อาตมา	”	อาต-ตะ-มา	ไม่ใช่	อาต-มา

และบางคำอ่านได้ ๒ อย่าง อ่านตามกฎอย่างหนึ่ง คนทั่วไปอ่านอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า อ่านตามความนิยม เช่น

ปรัชญา	กฎให้ออกเสียง	ปรัด-ยา	มีผู้ออกเสียง	ปรัด-ชะ-ยา
อาชญา	”	อาด-ยา	”	อาด-ชะ-ยา
สัปดาห์	”	สับ-ดา	”	สับ-ปะ-ดา

น่าสังเกตว่า ทั้งคำยกเว้นและคำที่ออกเสียงตามความนิยมมีการออกเสียงเชื่อมเป็นเสียงเบากลางคำ และคำที่เป็นปัญหาบางคำอย่างคำปรัชญา และอาชญา ผู้ที่นิยมออกเสียงเชื่อมก็อาจไม่ออกเสียงเชื่อม ถ้าเป็นส่วนประกอบของคำที่ยาวขึ้นอย่างอภิปรัชญา และอาชญากรรม

ข. การออกเสียงคำสมาสมีกฎที่รู้จักกันว่า คำที่สมาสกันกลายเป็นคำสมาสต้องออกเสียงให้ต่อเนื่องกัน โดยแทรกเสียงสระเป็นเสียงเชื่อม เช่น

กรรมกร	ราชการ	หัตถกรรม	พุทธกาล
อุทกภัย	ปัจฉิมพจน์	อุบัติเหตุ	สมานฉันท์
สวัสดิการ	สมาชิกภาพ	อุตสาหกรรม	กัลยาณมิตร

แต่ถ้าส่วนหลังของคำสมาสเป็นคำ ๒ พยางค์ ซึ่งพยางค์หน้าออกเสียงเบา ผู้พูดมักไม่นิยมออกเสียงเชื่อมกลางคำตามกฎ เพราะถึงแม้ไม่ออกเสียงเชื่อมก็มีเสียงเบากลางคำอยู่แล้ว เช่น

อินทรรณู	จิตรลดา	ชาตินิยม	เทพนิยาย	วิสุทธิกษัตริย์
พสกนิกร	ปัจฉิมลิขิต	ปฐมนิเทศ	ชลประทาน	นามสกุล

มีคำสมาสไม่น้อยที่ส่วนต้นเหมือนกัน ต่างกันที่ส่วนหลัง การออกเสียงเชื่อมก็จะต่างกันด้วย เช่น

เกียรติยศ	เกียรตินิยม	เพชรบูรณ์	เพชรเกษม
พรหมทัณฑ์	พรหมวิหาร	อินทรวงศ์	อินทรรณู
ธนบัตร	ธนบุรี	จิตรกรรม	จิตรลดา
ชลธาร	ชลบุรี	ชาติวุฒิ	ชาตินิยม
เทพบุตร	เทพริดา	ปัจฉิมกาล	ปัจฉิมลิขิต
อดีตกาล	อดีตสมัย	วิสุทธิศีล	วิสุทธิกษัตริย์
นามธรรม	นามสกุล	ปฐมวัย	ปฐมนิเทศ

อย่างไรก็ตาม คำสมาสที่ออกเสียงเชื่อมกลางคำทั้ง ๆ ที่คำส่วนหลังมีพยางค์ต้นเป็นเสียงเบาที่มีอยู่เหมือนกัน คำสมาสเหล่านี้ผู้พูดมักออกเสียงเน้นพยางค์หนักเป็นพิเศษ ทำให้แตกต่างกับพยางค์เบา ๒ พยางค์ที่อยู่ติด ๆ กัน เช่น

กาลสมัย	วรรณวิจักขณ์	อรรถวิสัย	สัญญานิยม
รัฐบุรุษ	อัญมณี	ราชกุมาร	พุทธสถาน

หรือไม่ก็เน้นเสียงเชื่อมกลางคำ ทำให้แตกต่างกับพยางค์เบาของคำส่วนหลัง เช่น

กาญจนบุรี	ศาสนพิธี	วิทยานิเวศน์
ทุติยวิเศษ	ทัศนคติ	คณบดี

น่าสังเกตว่า การออกเสียงเชื่อมกลางคำสมาสเป็นวิธีที่ทำให้มีพยางค์เสียงเบาอยู่ท่ามกลางพยางค์เสียงหนัก ถ้าคำสมาสใดมีพยางค์เสียงเบากลางคำอยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องเพิ่มเสียงพยางค์เบาเข้าไปอีก หากเพิ่มเสียง

เชื่อมกลางคำตามกฎ พยางค์ที่เพิ่มมักต้องออกเสียงหนัก ไม่ใช่เสียงเบา หรือถ้าไม่เช่นนั้นก็ต้องออกเสียงพยางค์อื่นให้หนักยิ่งไปกว่าเดิม

ค. การออกเสียงสระ อะ หลัง

รร

คำที่มี รร และออกเสียง รร เป็น อัน โดยทั่วไปไม่ออกเสียง อะ หลัง รร เช่น พรรษา จรรยา บรรพต แต่ก็มีการออกเสียง อะ หลัง รร เช่น

พรรคีก	ออกเสียง	พันระดึก
สรรพวงค์	ออกเสียง	สันระพวง

บางคำจะออกเสียง อะ หลัง รร หรือไม่ก็ได้ เช่น

ภรรยา	ออกเสียง	พันยา หรือ พันระยา
สรรเสริญ	ออกเสียง	สันเสน หรือ สันระเสน
บรรยาย	ออกเสียง	บันยาย หรือ บันระยาย

บางคำมีส่วนต้นของคำเหมือนกับคำที่ออกเสียง อะ หลัง รร แต่ก็ไม่ออกเสียง อะ เช่น

สรรพากร	ออกเสียง	สันพากร ไม่ใช่ สันระพากอน
บรรยายกาศ	ออกเสียง	บันยากาด ไม่ใช่ บันระยากาด

น่าสังเกตว่า การออกเสียง อะ หลัง รร ช่วยให้คำมี ๓ พยางค์และมีเสียงหนัก เบา หนัก ถ้าคำมี ๓ พยางค์ และออกเสียงพยางค์กลางให้เบาว่าพยางค์อื่นได้อยู่แล้ว ก็ไม่ต้องแทรกเสียง อะ หลัง รร

ความลักลั่นในการออกเสียงคำดังที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมด น่าจะแสดงถึงความสำคัญของเสียงหนักเบาในภาษาไทย คำที่ออกเสียงผิดไปจากกฎที่กำหนดกันไว้เกี่ยวกับการออกเสียง

และคำที่ออกเสียงต่างกับคำที่มีส่วนประกอบคล้ายกัน ล้วนมีเสียงหนักเบาสลับกัน ซึ่งน่าจะเป็นเสียงที่ถูกต้องคนไทย

สรุปว่า คำถามเกี่ยวกับคำในภาษาไทยหลายคำถาม อาจมีคำตอบที่เกี่ยวข้องไปถึงเรื่องเสียงหนักเบาของคำ คนไทยน่าจะนิยมออกเสียงหนักพยางค์ท้ายของคำ และไม่นิยมออกเสียงหนักหรือเบาติดต่อกันหลายพยางค์ ความนิยมและไม่นิยมดังกล่าวเป็นสาเหตุให้

มีการสร้างคำบางลักษณะ เปลี่ยนแปลงเสียงของคำบางประเภท และปรับเปลี่ยนคำยืมบางประการ

บรรณานุกรม

- จันทร์ ทองประเสริฐ. วัฒนธรรมไทย-ภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนางสายใจ ทองประเสริฐ ณ เมรุวัดสระเกศ)
- ฉ่ำ ทองคำวรรณ. หลักภาษาเขมร. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

- พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๔.
- ธีรพันธ์ เหลืองทองคำ. จังหวะในภาษาไทย. เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๓ หน่วย ที่ ๑-๖. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖.
- นววรรณ พันธุมธา. คำสามพยางค์ที่ออกเสียง “หนัก เบา หนัก” ใน ภาษาและวรรณคดีไทย. ๒, ๒ (๒๕๒๘).
- _____. ปัญหาการออกเสียงคำในภาษาไทย ใน **พินิจภาษา** เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๒.
- บรรจบ พันธุมธา. **ลักษณะภาษาไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.
- _____. **อันเนื่องด้วยชื่อ**. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๖.
- บรรจบบรรณรักษ์, นายร้อยเอก หลวง. **ศัพท์ไทย-อังกฤษ อภิธาน**. พระนคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๐๗.
- ปรมาณูชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. **ลิลิตตะเลงพ่าย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. พระนคร : โรงพิมพ์องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๐๓.
- แปลก สนธิรักษ์. **พจนานุกรมบาลี-ไทย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๒.
- พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชน**. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๑๗. (๕ เล่ม).
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๓**. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๓.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖.
- พ. นววรรณ (นามแฝง). การเน้นเสียงหนักเบาในภาษาไทย ใน **การใช้ภาษา พิมพ์ครั้งที่ ๕**. กรุงเทพฯ : สตรีสาร, ๒๕๒๐.
- พิมพ์ชัยศึกษากรณ์. **บทละครเรื่องพระมเหศวรของคุณสุวรรณ**. พระนคร, ๒๕๐๓.
- รายงานการวิจัยการออกเสียงคำไทยให้ถูกต้อง**. กรุงเทพฯ : สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๓.
- วรเวทย์พิสิฐ, พระ. **หลักภาษาไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์วิทยาลัยเทคนิค, ๒๕๐๒.
- ศิลปกรรมพิเศษ, ชุน. **พจนานุกรมคำพ้องไทย-มลายู**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๘.
- อุดม วโรดมศึกษาดี. ความหมายและกลไกในการซ้ำคำ (Reduplication). ใน **จดหมายข่าว ราชบัณฑิตยสถาน**. ๑๓, ๑๔๔ (๒๕๔๖).
- _____. “The Accentual System of Thai Polysyllabic Word” ใน **๓๐ ปี ราชบัณฑิตยศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘.
- Noss, Richard B. **Thai Reference Grammar**. Washington, D.C. : Foreign Service Institute, 1964.
- _____. “Rhythm in Thai” in **Tai Phonetics and Phonology**. edited by Jimmy G. Harris and Richard B. Noss. Bangkok : Central Institute of English Language, 1972.
- Peyasantiwong, Patcharin. “Stress in Thai” in **Papers From a Conference on Thai Studies in Honor of William J. Gedney**. edited By Robert J. Bickner, Thomas J. Hudak and Patcharin Peyasantiwong. Michigan : Center For South and Southeast Asian Studies, University of Michigan, 1986.

